

ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА КОРДОНОМ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

СТЕЛЬМАЩУК Петро Ярославович - здобувач кафедри адміністративного права і процесу, фінансового права, інформаційного права ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права»

УДК 342.9.51

Стаття посвячена характеристиці форм і методів принудительного виконання рішень в зарубіжних країнах. Проведен аналіз суб'єктів виконання судових рішень, на яких возложено функції принудительного виконання рішень судових та інших органів влади.

Ключевые слова: исполнительное производство, принудительное исполнение, методы исполнения решений, субъекты принудительного исполнения.

Постановка проблеми

Сучасний стан виконання судових рішень та рішень інших органів потребує значного покращення. Для цього необхідно створити належну систему виконавчого провадження з урахуванням кращих зразків діяльності у цій сфері, що сформувалися в зарубіжних країнах. Адже виконання судових рішень та рішень інших органів є важливою ділянкою правової практики, що відображає ефективність усього механізму правового регулювання, недосконалість якого негативно впливає на економічну ситуацію в державі, спричиняє суттєві загрози гарантіям державного захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина, законності та правопорядку загалом.

Стан дослідження

Особливий інтерес для вивчення окресленої теми становлять праці таких вчених як: В. Авер'янов, О. Андрійко, К. Афанасьєв, Б. Борисов, В. Гаращук, І. Голосніченко, Р. Калюжний, С. Ківалов, Т. Коломоєць, Н. Нижник, О. Остапенко, Х. Ярмак та ін.

Метою даної статті є дослідження досвіду окремих зарубіжних країн щодо організації виконавчого провадження.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основна відмінність регулювання виконавчого провадження за кордоном полягає у рівні суддівського контролю за діяльністю виконавців, він більш характерний для країн континентальної системи судочинства. Як показує розвиток виконавчого провадження в Україні, нині в нашій державі переважає тенденція до більшої самостійності виконавців від суддів.

Водночас, для характеристики виконавчого провадження за кордоном є важливі організаційно-правові відмінності систем виконавчого провадження.

Як зазначається в науковій літературі, для Франції, Бельгії, Люксембургу та інших країн континентальної Європи характерним є те, що виконавці є приватними особами, які працюють за ліцензією. Управління системою виконавців здійснюють регіональні та національні палати як органи самоврядування. І навпаки, в США велика роль служби маршалів, яка є правоохоронним органом у структурі державних установ. Служба маршалів здійснює не тільки виконання рішень, але і забезпечує безпеку судових установ і учасників процесу, надає підтримку Міністерству оборони і ВПС США та ін.

Загальним у процедурі виконавчого провадження різних країн є міри покарання, пріо-

ритетність одних заходів над іншими, а також ряд принципів виконавчого провадження (рівність прав кредитора і боржника, усність і гласність виконавчого провадження). Об'єднує виконавче провадження двох систем і спільність економіко-правових явищ: наявність приватної власності, банківської системи, товарно-грошових відносин [1]. Нарешті, просто існування майна, на яке може бути звернено стягнення.

З огляду на це, варто зупинитись на основних аспектах виконавчого провадження провідних країн світу, таких як Франція, Італія, Англія, США.

У США процедура виконавчого провадження регулюється законодавчими актами штатів і Правилами цивільного судочинства конкретного штату. На федеральному рівні виконавче провадження регламентується Федеральними правилами цивільного судочинства (The Federal Rules of Civil Procedure). Передбачено, що виконання здійснюється відповідно до практики і процедури того штату, в якому діє (федеральний) районний суд.

У зв'язку з тим, що США – це федеральна держава і в кожному штаті діє своє законодавство, вирішено питання про виконання рішень між штатами. Наприклад, якщо справу громадянина розглянуто в одному штаті, а його власність перебуває в іншому штаті, то в цьому випадку штат за місцем знаходження власності повинен виконати рішення іншого штату так, як би він виконав власне рішення. Але для отримання виконавчого листа необхідно конвертувати рішення першого штату в рішення другого штату. Для цього кредитор (той, на чию користь винесено рішення) звертається до суду з поданням позову. У ході розгляду потрібно лише довести законність судового рішення, винесеного в іншому штаті, і бажання його виконати в цьому штаті. У деяких штатах існує традиційна процедура, що кредитор має право виконувати рішення в тому штаті, де вона зареєстрована.

Законодавство США передбачає різні способи виконання рішень залежно від категорії справи: покладання стягнення на майно боржника, його зарплату тощо. Залежно від цього розрізняється і процедура виконавчого провадження.

У США для виконання рішень, пов'язаних з відшкодуванням матеріальних збитків, по-

трібне отримання виконавчого листа. Зазвичай виконавчий лист може бути отриманий у клерка в суді, а в деяких штатах (наприклад, у Нью-Йорку) – у атторнея, уповноваженого шерифом конфіскувати майно. Для отримання виконавчого листа кредитор повинен заповнити спеціальну форму, надіслати оригінал або копію судовому клерку, який датує і підписує кожен оригінал виконавчого листа, ставить печатку і надсилає назад кредитору [2, с. 121].

У США іноді потрібно від кредитора з'ясувати у боржника можливість добровільного виконання рішення. В інших штатах презюмується, що боржник знає про судові рішення і про необхідність виконання припису суду після закінчення строку, встановленого для подання апеляційної скарги. Якщо ж боржник не платить за судовим рішенням добровільно, то кредитор буде змушений вдаватися до примусового виконання [2, с. 121].

Кредитор надсилає виконавчий лист шерифу для здійснення стягнення на майно боржника. У деяких штатах виконавчі дії можуть здійснювати і інші особи (наприклад, у Каліфорнії виконувати рішення уповноважені шерифи, маршали). До виконавчого листа додається чек, що покриває майбутні витрати шерифа та інструкції кредитора. Законом встановлено ставки залежно від категорії справи. За деякими категоріями справ передбачена оплата відповідно до фактичних витрат. Інструкції кредитора визначаються категорією справи. Виконавчий лист уповноважує шерифа почати процес виконання рішення.

Виконавче провадження в Англії відрізняються від американського варіанту, незважаючи на спорідненість правової системи. Ці відмінності пояснюються багатьма причинами: англійському правосуддю більш характерна відданість традиціям, американське правосуддя пройшло тривалий самостійний шлях розвитку, створивши свої правові механізми, в Англії, на відміну від США, існує поділ юристів на барристів і соліситорів. Водночас, обидві країни мають значну подібність у регулюванні виконавчого провадження.

В Англії рішення суду не підлягають автоматичному виконанню, що нерідко неприємно дивує виграшну сторону.

Виконавче провадження може мати місце і в судах графств, і у Високому суді. У порівнян-

ні з Високим судом виконавче провадження в судах графств дешевше і доступніше. Крім того, у Високому суді платежі між кредитором і боржником здійснюються безпосередньо, тобто суд не виявляється втягнутим у цю процедуру. У судах графств, навпаки, боржник платить суду, після отримання грошей суд виплачує належну суму кредитору.

Виконання рішень Високого суду здійснюється Високими шерифами, які щорічно призначаються Королевою для кожного графства. Однак практично повноваження Високих шерифів виконують нижчестоящі шерифи. У судах питаннями виконавчого провадження займаються реєстратори. Виконання рішень найчастіше пов'язано зі зверненням стягнення на майно, грошові кошти, землю боржника [3].

Виконавче провадження у Франції здійснюється кількома особами: 1) Судовими виконавцями; 2) Генеральними прокурорами; 3) Прокурорами Республіки; 4) Командиром і офіцерами поліцейських сил.

Однак основні дійові особи – це судові виконавці. Їхній правовий статус поєднує в собі елементи незалежної практикуючої особи і державного службовця. При виконанні судових рішень на перший план виступають риси державного службовця в статусі виконавця.

Вимоги, що висувуються до кандидатів у виконавці, дуже суворі. Так, французький виконавець повинен мати юридичну освіту, пройти дворічне стажування, скласти державний кваліфікаційний іспит. У деяких випадках Міністерство юстиції після укладання Національної палати судових виконавців може звільнити окремих осіб від походження стажування або від пред'явлення диплома. У дисциплінарному підпорядкуванні судові виконавці перебувають у прокурорів Республіки.

Відповідно до правового статусу судовий виконавець є посадовою особою, в силу цього він діє від імені держави, при необхідності має право вдаватися до допомоги державного примусу з метою забезпечення виконання рішень суду. У той же час ця особа вільної професії, яка діє або персонально, або вступивши в об'єднання виконавців. Виконавець несе персональну відповідальність. Оскільки робота виконавця пов'язана з грошовими та іншими цінностями, наявний ризик покривається

страховкою, на яку підписується співтовариство виконавців. Страхова премія розподіляється всередині об'єднання судових виконавців, яке заміщає одного з виконавців.

У Франції діє система безперервної освіти судових виконавців. Національна школа судочинства відкриває можливість отримання п'ятирічної юридичної освіти, необхідної для отримання юридичної освіти, необхідної для складання державного кваліфікаційного іспиту [4].

Про призначення на посаду судового виконавця виноситься наказ Міністерства юстиції. До видання названого наказу прокуратура відповідного територіального округу і департаментських Палат дають свій висновок. Після цього виконавець складає присягу перед судом того округу, при якому заснована така посада.

Організаційно можна виділити три ланки служби виконання рішень. Очолює цю службу Національна палата. Національна палата складається з делегатів нижчестоящих організацій виконавців (як департаментських спільнот, так і Регіональної палати). Очолює Національну палату президент, є також віце-президент, скарбник і бюро, яке приймає рішення. Нижче – на рівні кожного апеляційного суду – судові виконавці об'єднуються в Регіональну палату. Найнижчою ланкою є департаментська спільнота, утворена в кожному департаменті.

Судовий виконавець функціонує у сфері діяльності суду малої інстанції, його юрисдикція поширюється на міську та сільську місцевість. Судовий виконавець має право на вчинення від імені держави багатьох дій, наприклад офіційне вручення судових та несудових документів за місцем проживання зацікавлених осіб, виконання судового рішення, складання протоколів, надання юридичних консультацій.

Законодавством передбачені особливості виконання рішень щодо нерухомості та інших об'єктів. Французьке законодавство містить значну кількість норм, що регулюють окремі дії під час виконавчого провадження, а так само передбачає можливість забезпечення позову [4].

У Німеччині виконання рішень здійснюється в тому муніципальному суді, на території якого належить провести виконавчі дії. Безпо-

середньо виконавче провадження здійснюють реєстратори цього суду, які мають спеціальний сертифікат, що дає їм право виконувати рішення суду.

Для виконання рішення передбачено три передумови:

– сторона повинна володіти остаточним рішенням суду;

– це рішення повинно містити пункт про виконання;

– рішення з пунктом про виконання повинно бути вручено стороні, що програла.

Детально процедура виконавчого провадження регламентується ЦПК Німеччини [5].

В Австралії існує декілька способів виконання рішення про виконавче провадження щодо рухомого майна (три стадії: арешт майна боржника, реалізація майна, здійснення виплат кредитор), нерухомості (кредитор має право вибрати те, що більше влаштує його, наприклад продаж через аукціон) [6].

Німецьким та австрійським правовим традиціям відповідає грецьке законодавство про виконавче провадження. Так само, як і в багатьох континентальних країнах, виконавче провадження в Греції регламентовано ЦПК.

Основна роль у виконавчому провадженні відведена судовому виконавцю. Крім того, при виконанні рішень про грошові вимоги важлива роль нотаріуса.

Виконавче провадження щодо власності для того, щоб задовольнити грошові вимоги, складаються з декількох кроків:

– Арешту майна боржника;

– Можливості залучення інших кредиторів;

– Продажу майна через аукціон;

– Розподілу вирученої суми між кредиторами.

Грецький ЦПК передбачає чотири типи конфіскації:

1) Конфіскацію рухомого майна, що перебуває у власності боржника;

2) Конфіскацію особистого майна, яка не перебуває в його володінні;

3) Конфіскацію землі, кораблів, літаків;

4) Конфіскацію спеціальних об'єктів (авторських свідоцтв).

На відміну від німецької процедури виконавчого провадження, в Греції встановлено пропорційний розподіл, що є наслідком впли-

ву римського права. Відповідно до пропорційного розподілу кожен кредитор має право рівної правової вимоги, пропорційного розміру своїх вимог. Такий підхід дозволяє уникнути необхідності встановлення пріоритету в задоволенні вимог [6].

Необхідно звернути увагу на роль суду у виконавчому провадженні. Безпосередньо він не втручається у виконання рішень, але виконує певні контролюючі функції.

Дуже специфічна процедура виконавчого провадження в Ізраїлі. У цій країні правила цивільного судочинства майже повністю засновані на англійському праві, виконавче ж провадження – це приклад множинності правових джерел.

Передусім виконавче провадження Ізраїлю тісно пов'язане із загальним правом: включає в себе класичний інститут непрямого виконання, відчуває на собі вплив права справедливості. Водночас, сильним є вплив турецького права.

У зв'язку з тим, що договірне право Ізраїлю засноване на континентальній, передусім німецькій моделі, тут велика кількість виконання рішень, не пов'язаних з грошовими платежами. Як наслідок – звичайний засіб при порушенні контракту – його виконання без відшкодування збитків [6].

Законодавство Румунії також знає пряме і непряме виконання рішень. Тут виконавче провадження регулюється книгою V ЦПК. Сторонам виконавчого провадження надані рівні права, при цьому кредитор має право вибрати певний спосіб виконання рішення. Так само, як і в багатьох інших країнах, простої вимоги про виконання недостатньо, недостатньо і наявності судового рішення, потрібне належне повідомлення боржника. У Румунії співучасть під час виконавчого провадження допустима тільки на активній стороні (тобто на стороні кредитора), оскільки виконання рішення може здійснюватися тільки щодо одного боржника [7].

Законодавче регулювання виконавчого провадження Швеції характерне наявністю Виконавчого кодексу. Цей акт передбачає виконання не тільки рішень суду, а й деяких інших органів, у яких передбачено обов'язок особи здійснити платежі або виконати інший обов'язок.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена характеристиці форм і методів примусового виконання рішень у зарубіжних країнах. Проведено аналіз суб'єктів виконавчого провадження, на яких покладено функції примусового рішення судів та інших органів влади.

Ключові слова: виконавче провадження, примусове виконання, методи виконання рішень, суб'єкти примусового виконання.

Заява про виконання рішення може бути заснована на праві, що витікає з: судового рішення, наказу або ухвали; врегулювання, підтвердженого судом; схвалення наказу про сумарне покарання; рішення, винесеного адміністративним органом.

Заяву про виконання може бути подано в усній або письмовій формі.

Виконавчий кодекс Швеції проводить розмежування між справами публічного і приватного характеру. Так, справи публічного характеру включають у себе справи про штрафи і податки. Такі вимоги можуть бути здійснені без попереднього рішення.

Слід зазначити, що законодавство різних країн передбачає порівняно невеликий варіант віднесення виконання рішення до тих чи інших органів [7].

Висновки

Отже, підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що нашій державі необхідно постійно аналізувати динаміку виконавчого провадження з тим, щоб відстежувати основні етапи реалізації судових рішень і місця «блокування» цього процесу, оскільки проблема виконання судових рішень та рішень інших органів набуває особливої значущості у зв'язку з питанням більш широкого характеру – про виконання законів загалом і примусового виконання судових рішень та рішень інших органів як їх окремого випадку.

Література

1. Вставская И. М., Савченко С. А. Исполнительное производство. 2-е изд. перераб. и доп. М., 2010. С. 6.
2. Артемьева Ю. А. Исполнительное производство в США. *Вопросы российского и международного права*. 2011. № 3. С. 121.

SUMMARY

The article is devoted to the characterization of forms and methods of enforcement of decisions in foreign countries. The analysis of the subjects of enforcement proceedings, which are entrusted with the functions of compulsory decision of the courts and other authorities.

It is noted that the current state of enforcement of judgments and decisions of other bodies needs significant improvement. For this purpose it is necessary to create a proper system of enforcement proceedings, taking into account the best models of activity in this field, which have been formed in foreign countries. Enforcement of judgments and decisions of other bodies is an important area of legal practice, reflecting the effectiveness of the whole mechanism of legal regulation, whose imperfection adversely affects the economic situation in the country, poses significant threats to the guarantees of state protection of fundamental rights and freedoms of man and citizen, law and order.

Key words: enforcement proceedings, enforcement, methods of enforcement, subjects of enforcement.

3. Гладышев С. И. Исполнительное производство в английском и российском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - М., 2001. С. 4, 10.

4. Кузнецов Е.Н. Исполнительное производство Франции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2004. 26 с.

5. Данилян М. А., Прошкин К. Н., Оленьчева А. Н. Законодательство об исполнительном производстве в Федеративной Республике Германии // *Бюллетень Федеральной службы судебных приставов*. 2010. № 4. С. 1-8.

6. Филиппов С. А., Цепкова Т. М. Анализ международного и национального исполнительного права. *Взаимодействие и взаимозависимость международного и национального права: Сборник тезисов международной научно-практической конференции* (Москва, 26 октября 2013 г.). М.: Московский центр правовых исследований, 2013.

7. Частная система принудительного исполнения по опыту европейских стран. URL: <http://www.resq-group.com.ua/execution.eu.html>.